

Globalizācija un inovācija

Anna Ābeltiņa

*Rīgas Stradiņa universitāte, Reģionālās ekonomikas
un biznesa katedra, Latvija*

Ievads. XXI gadsimts ir globalizācijas un inovatīvās ekonomikas laikmets. Industriālās ekonomikas attīstības temps bija lēns, lineārs, lielā mērā paredzams un prognozējams, turpretī mūsu laikmetā ekonomikā notiek ļoti ātras izmaiņas ar straujiem lēcieniem un kritieniem; attīstība ir kļuvusi haotiska – ekonomisko izmaiņu virziens nav pilnīgi skaidrs, prognozēšanas iespējas strauji samazinājušās. Tikpat straujas izmaiņas notiek arī tirgū, krasi saīsinājies produktu un tehnoloģiju dzīves cikls. Ekonomikas virzītāju lomu uzņēmumiem inovatīvi, uz zināšanām balstīti uzņēmumi, konkurence ir kļuvusi globāla un konkurences cīņā vairs neuzvar lielākais, bet gan ātrākais.

Darba mērķis un metodes. Sniegt jaunu skatījumu uz ekonomiskiem jēdzieniem globalizācija, inovācija, inovatīvā ekonomika un parādīt, kā tie ietekmē tautsaimniecību.

Darbā izmantota monogrāfiskā, loģiski konstruktīvā, analīzes un sintēzes metode.

Rezultāti. Termini ‘globalizācija’ un ‘inovatīvā ekonomika’, kurus izmanto ļoti bieži, nebūt nav viennozīmīgi, lielākā daļa zinātnieku piepilda tos ar dažādu saturu, kas nereti izraisa karstas diskusijas. Globalizācijas apstākļos pasaule pakāpeniski kļūst par vienotu sistēmu, kurā katrs elements vairs nespēj eksistēt ārpus šī vienotā veseluma. Globalizācijai ir vairākas dimensijas, kurās tad arī izpaužas tās būtība. Par šādām dimensijām jeb aspektiem var uzskatīt politiskos, ekonomiskos, kultūras, ideoloģiskos un citus procesus. Šāda globalizācijas interpretācija ir visai bieži sastopama, bet, sasaistot to ar inovatīvo procesu, var izvirzīt visai atšķirīgu globalizācijas definīciju, proti, ka globalizācija ir inovatīvs process, kurš sastāv no dažāda veida un līmeņa inovācijām un kurš savā attīstības gaitā maina sabiedrisko un kultūras telpu.

Par XXI gadsimta moto var uzskatīt “Ātrāk, ātrāk un ātrāk”, bet ne tikai ātrums ir noteicošs, mainās arī attieksme pret produktiem gan no ražotāju, gan no patērētāju puses. Šī strauji mainīgā un arvien sarežģītākā pasaule liek mainīties arī cilvēkam. Vecās pasaules vērtības bija drošība, stabilitāte, izturība – tie bija ideāli. Cilvēku radošā enerģija tika vērsta uz preču kalpošanas laika pagarināšanu – maksimāli ilgs kalpošanas laiks, tāds bija mērķis. Arvien pieaugošais izmaiņu temps pakāpeniski noveda pie tā, ka ekonomisko stabilitāti nomainīja inovatīvā ekonomika. Tā kā katra nākamā tehnikas, sadzīves priekšmetu, apģērbu paaudze bija perfektāka par iepriekšējo paaudzi, cilvēki sāka mainīt tās arvien biežāk. Morālā novecošana sāka iestāties agrāk par fizisko, un cilvēki pārstāja labot veco, dodot priekšroku jaunā iegādei. Iestājās, ja tā varētu teikt, “x” stunda ražošanā. Šodien ir izdevīgāk ražot mazāk izturīgas preces ar īsāku kalpošanas laiku. Iestājās vienreizējas lietošanas preču laikmets. Pieradums pie vienreizējas lietošanas veido arī atbilstošu domāšanas veidu, psiholoģiju, dzīvesveidu. Cilvēki negrib (un faktiski vairs psiholoģiski nevar) pieķerties kaut kam ilgstoši. Veidojas klipu mentalitāte, kura balstās uz mantu ātru nomaiņu un savukārt ved pie vēl ātrākas dzīves uzskatu, pozīciju un vērtību maiņas. Tas izpaužas arī savstarpējās attiecībās un arī politikas un ekonomikas sfērās. Faktiski tiek daudz rakstīts par stratēģijām, ilgtspējīgu attīstību, bet būtībā lēmumi lielākai daļai ir īstermiņa. Pēc zinātnieku prognozēm 2060. gadā pasaulē dzīvos 10 miljardi cilvēku un 75% no tiem – pilsētās. Pārapdzīvota pasaule ar sliktu ekoloģiju, dzeramā ūdens nepietiekamību, dabas resursu izsmelšanu. Vai viss ir pilnīgi bezcerīgi?

Secinājums. Attīstības scenāriji ir dažādi, un tie ir atkarīgi no tā, kā rīkosies cilvēks un kādas inovācijas tiks realizētas.